

**PÕLTSAMAA VALLA
EELARVESTRAATEEGIA 2023-2026**

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. Majanduslik olukord riigis	3
3. Majanduslik olukord Põltsamaa vallas	5
4. Tulud	7
5. Kulud	9
6. Investeermistegevus	9
7. Likviidsete varade muutus	13
8. Finantseerimistegevus	14
9. Sõltuvad üksused	14
10. Finantsdistsipliini tagamine	17
11. Tundlikkuse analüüs	18
12. Kokkuvõte	19

1. Sissejuhatus

Põltsamaa valla eelarvestrateegia koostamise eesmärk on tagada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus ning muuta vallavalitsuse tegevus valla allasutuste ja valdkondlike arengute suunamisel tulemuslikumaks.

Eelarvestrateegia annab ülevaate Põltsamaa valla arvestusüksuse finantsseisust, prognoosib tuleviku rahavoogude kujunemist, sätestab finantsdistsipliini tagamise meetmed ja mängib läbi võimalikud riskistsenaariumid ehk võimaldab teha otsuseid arengu kavandamisel.

Eelarvestrateegia on finantsplaan, mis koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Eelarvestrateegia on koostatud eelseisva nelja eelarveaasta kohta. Eelarvestrateegiat uuendatakse igal aastal, täpsustades varasemas eelarvestrateegias kajastatud jooksva aasta ja kolme eelseisva aasta prognoose ning lisades neljanda aasta prognoosid. Eelarvestrateegia kinnitatakse volikogu poolt ja esitatakse Rahandusministeeriumile.

Põltsamaa valla eelarvestrateegia on koostatud vastavalt Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFs) nõutud koosseisus ja kujul. Eelarvestrateegias esitatakse:

- sotsiaalmajandusliku keskkonna hetkeseis ja prognoos;
- valla majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks;
- eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksvaks aastaks kavandatud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse tulud, eeldatavad põhitegevuse kulud, investeerimistegevuse eelarveosa olulisemad tegevused ja investeeringud koos kogumaksumuse prognoosi ja võimalike finantseerimisallikatega, eeldatav finantseerimistegevuse maht ning likviidsete varade muutus;
- valla põhitegevuse tulemlis aastal, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodi igaks aastaks prognoositav põhitegevuse tulemlis iga aasta lõpu seisuga;
- valla tegelik netovõlakoormus eelmisel aastal, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositav netovõlakoormus iga aasta lõpu seisuga;
- valla tundlikkuse analüüs;
- finantsdistsipliini tagamine.

Koostamise lähtealuseks on Põltsamaa valla arengukava 2040, Statistikaameti, Eesti Töötukassa ja Rahandusministeeriumi andmed ning majandusprognoos.

Eelarvestrateegia aastateks 2023-2026 on koostatud tekkepõhiselt. Tekkepõhises eelarves kajastatakse tehingud vastavalt nende toimumisele, sõltumata sellest, millal nende eest raha laekub või välja makstakse.

Vastavalt KOFs-le jaotatakse eelarvestrateegia järgmisteks osadeks: põhitegevuse tulud, põhitegevuse kulud, investeerimistegevus, finantseerimistegevus ja likviidsete varade muutus.

2. Majanduslik olukord riigis

Enne Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas oli Eesti majanduse seis hea ning väljavaated optimistlikud. Viirusekriisist tuli Eesti välja edukalt – viimase kahe aasta keskmine majanduskasv oli sisuliselt EL kiireim (3%). Eesti edaspidist majanduskasvu oleks kenasti toetanud ka EL suurte

majanduste lõplik taastumine viirusekriisist 2022. aastal, mida kõik märgid näitasid. Energiahindade ülikiire tõus oleks siiski ka ilma sõja puhkemata vähendanud SKP reaalkasvu.

Kokkuvõttes aeglustub Eesti majandus 2022. aasta teises pooles oluliselt ja mõne kvartali jooksul majanduse maht kahaneb. 2022. ja 2023. aasta keskmisena peaks SKP kasv jääma siiski kergelt positiivseks ning kiirenema 2024. aastal 3%ni. Tarbijahinnad kasvavad 2022. aastal 19,5%, mis toob kaasa realsissetulekute ja eratarbimise vähenemise.

Käesoleva aasta eelarvepositsioon on tugevalt mõjutatud Venemaa–Ukraina sõjast, eelarvepuudujääk ulatub 1 miljardi euronit ehk 2,7%ni SKPst. Võrreldes eelmise prognoosiga on vähendatud maksutulude kasvu nii sel kui ka järgmistel aastatel, mille põhjuseks on peamiselt hõive langusest tingitud tööjõumaksude väiksem laekumine.

Kulude tase kasvab sõja mõjust tingituna kõikidel valitsussektori tasanditel. Suurim koormus lisakulude kandmisel jääb riigieelarvele, kuhu lisandub julgeolekuga ning põgenikega seotud kulud.

Valitsussektori võlakoormus kasvab suurema defitsiidi tulemusel sel aastal 18,8%ni SKPst ja 2026. aastaks 19,2%ni SKPst.

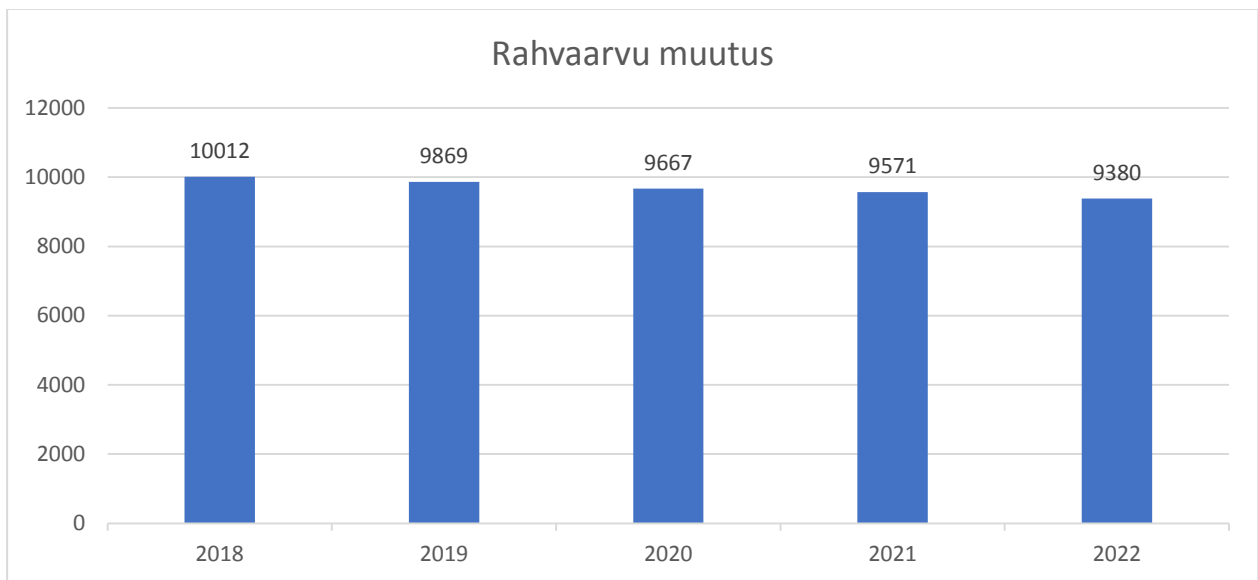
Tabel 1. Rahandusministeeriumi 2022. a suvine (seisuga 23.08.2022) majandusprognoos.

	2021 tegelik	2022 prognoos	2023 prognoos	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos
Realse SKP aastakasv %	8,3	1,0	0,5	3,0	2,5	2,0
Tööpuudus %	6,1	6,0	6,4	6,1	6,0	6,0
Inflatsioon %	4,6	19,5	6,7	1,0	1,5	1,9
Palgakasv %	6,8	11,0	7,4	5,0	4,6	4,5
Valitsussektori:						
tulud kokku (mln eurot)	12 259	13 531	14 498	15 046	15 845	16 333
kulud kokku (mln eurot)	12 981	14 510	15 261	15 731	16 409	16 844
ülejääk/puudujääk (mln eurot)	-721	-979	-764	-685	-565	-510
nominaalne eelarvepositsioon (% SKP)	-2,3	-2,7	-2,0	-1,7	-1,3	-1,2
struktuurne eelarvepositsioon (% SKP)	-4,0	-2,6	-0,8	-1,0	-1,0	-0,8
kumulatiivne struktuurne eelarvepositsioon (% SKP)	-9,5	-10,8	-10,9	-11,5	-11,9	-12,3
võlakoormus (% SKP)	17,6	18,8	17,6	18,6	19,2	19,2
reserv kokku (% SKP)	9,9	9,0	6,8	6,6	6,61	6,3

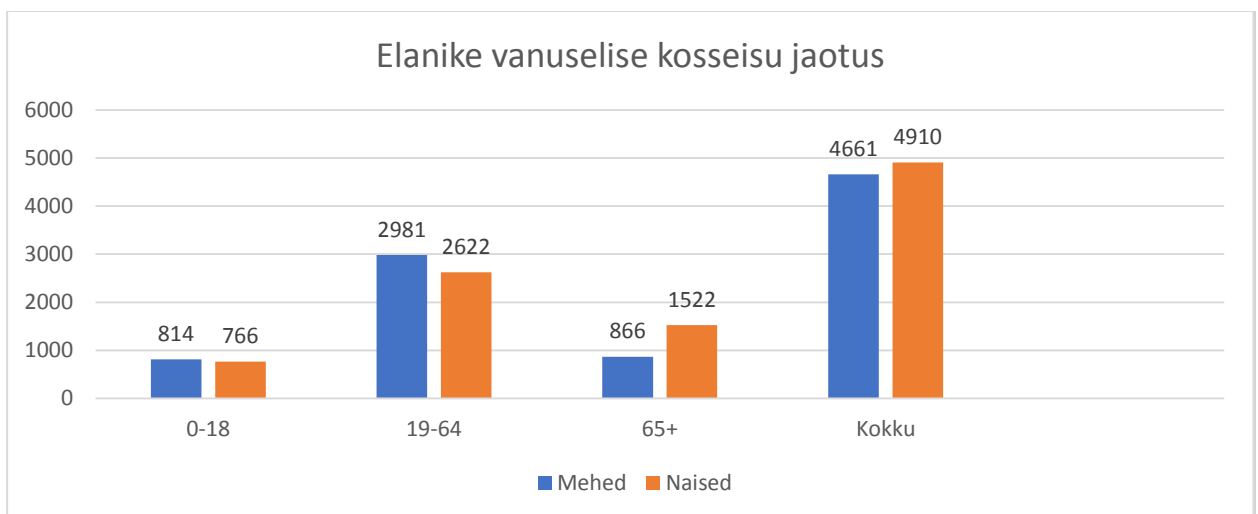
3. Majanduslik olukord Põltsamaa vallas

Põltsamaa vald moodustati Põltsamaa linna, Põltsamaa valla, Pajusi valla ja Puurmani valla ühinemise teel. Põltsamaa vald asub Kesk-Eestis Jõgevamaal. Valla keskuseks on Põltsamaa linn (elanike arv 3734), alevikke on 3 (Puurmani, Adavere ja Kamari) ning külasid on kokku 58. Põltsamaa linn asub Tallinnast 127 km, Tartust 59 km ja maakonnakeskusest Jõgeva linnast 30 km kaugusel. Ühinenud omavalitsuse pindala on 889,6 km².

Rahvastikuregistri andmetele elas Põltsamaa vallas 01.01.2022 seisuga 9 380 elanikku. Põltsamaa valla demograafilist olukorda iseloomustab, nii nagu Eestit tervikuna, vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik (joonised 1, 2). Statistikaameti poolt koostatud prognoosi kohaselt on elanike arv vallas aastaks 2030 vähenenud 15% ja aastaks 2040 kolmandiku võrra. Elanike arvud on siis vastavalt 8000 ja 6500.

Joonis 1. Elanike arvu muutus 2018-2022. Allikas: Rahvastikuregister.

Joonis 2. Elanike vanuseline koosseis 1.01.2022 seisuga. Allikas: Rahvastikuregister.

Eesti Töötukassa andmetel oli registreeritud töötute arv 2022 a mais 244 (2021 a mais 250 töötut), sh 16-24-aastaseid 37, 25-54-aastaseid 138, 55-.... aastaseid 69.

Rahandusministeeriumi andmetel oli maksumaksjate keskmine arv 2021. aastal 4239 ja 2022. aastal (jaanuar-juuni) 4229 isikut. Maksumaksjate arv on vähenemas tendentsis. Maksumaksjate arvu suurem vähenemine 2018. aasta algul toimus seoses haldusreformiga, kus endised Puurmani ja Pajusi valla osad külad (01.01.2017 seisuga kokku 419 elanikku) läksid üle Jõgeva valla koosseisu. Pikema perioodi jooksul võib oodata maksumaksjate arvu jätkuvat vähenemist, sest elanike arv väheneb peamiselt vanuserühmas 19-64 aastat.

Inimeste sissetulekute kasv vallas on veidi väiksem kui Eestis keskmiselt. Keskmine brutosissetulek vallas moodustab 86% Eesti keskmisest näitajast etendades olulist rolli majandusliku olukorra kujunemisel vallas.

Tabel 2. Maksumaksjate ja töötasude ülevaade.

	2017	2018	2019	2020	2021
Maksumaksjate keskmine arv	4499	4363	4329	4215	4239
Maksumaksjate arvu muutus (%)	-0,7	-3,1	-0,8	-2,6	0,5
Valla keskmine brutotulu kuus TSD deklaratsioonide alusel	1017	1088	1164	1209	1300
Sissetulekute kasv vallas (%)	6,9	7,0	7,0	3,9	7,5
Eesti keskmine brutotulu kuus TSD deklaratsioonide alusel	1149	1233	1325	1381	1496
Sissetulekute kasv Eestis (%)	7,2	7,3	7,5	4,2	8,3

Tabel 3. Põltsamaa valla tähtsamad finantsnäitajad, tuhandetes eurodes.

	2021	2020	2019	2018
Bilansi näitajad				
Varad	55 325	47 975	47 288	46 573
Kohustised	12 138	8 090	7 687	8 073
Netovara	43 187	39 885	39 601	38 500
Tulemiaruaude näitajad				
Tegevustulud	22 353	19 826	19 739	18 204
Tegevuskulud	-19 037	-18 603	-18 644	-17 158
Aastaruande tulem	3 256	171	1 097	991
Muud näitajad				
Likviidsus *	2,10	1,57	2,07	1,99
Lühiajaline maksevõime **	2,24	1,61	2,11	2,01
Kapitaliseerituskordaja ***	0,18	0,12	0,13	0,14
Piirmäärade täitmine konsolideeritud aruandes				
Põhitegevuse tulem ****	1 567	1 823	846	1 413
Netovõlakooormus *****	7 207	4 445	4 951	3 947
Piirmäärade täitmine konsolideerimata aruandes				
Põhitegevuse tulem	1 679	1 927	713	1 054

Netovõlakoormus	6 928	4 591	5 036	4 316

* Likviidsus - likviidsed varad (raha ja hoiused) / lühiajalised kohustised.

** Lühiajaline maksevõime - käibevara / lühiajalised kohustised.

*** Kapitaliseerituskordaja - pikaajalised kohustised / põhivara.

**** Põhitegevuse tulem - põhitegevuse tulude (tegevustulud - saadud toetused põhivara soetuseks - põhivara müügikasum) ja kulude (tegevuskulud - antud toetused põhivara soetuseks - põhivara käibemaksu kulu - põhivara amortisatsioon ja allahindlus) vahe, ei tohi olla negatiivne.

***** Netovõlakoormus - laenukohustuste ja likviidsete varade (raha ja hoiused) vahe, piirmäär põhitegevuse tulude kogusumma, kui see on väiksem kui 6-kordne põhitegevuse tulude ja kulude vahe, vastasel korral kas 6-kordne põhitegevuse tulude ja kulude vahe või 60% põhitegevuse tuludest, olenevalt sellest, kumb neist on suurem.

Tabel 4. Valla osalusega äriühingute ja sihtasutuste olulisemad näitajad, tuhandetes eurodes.

Nimetus	Osaluse määr	Tulemiarunde näitajad			Bilansi näitajad 31.12.2020	
		Tegevus-tulud	Tegevus-kulud	Tulem	Varad	Neto-varad
Põltsamaa Vallavara OÜ	100%	2 974	-655	2 319	9 307	6 421
Põltsamaa Vesi OÜ	97,98%	1 408	-1 457	-55	16 602	15 607
SA Põltsamaa Sport	100%	483	-582	-98	1 321	1 281
SA Põltsamaa Tervis	100%	1 615	-1 330	274	3 141	1 886

4. Tulud

Põhitegevuse tuludena käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi tulusid: 1) maksutulud; 2) tulud kaupade ja teenuste müügist; 3) saadavad toetused tegevuskuludeks; 4) muud tegevustulud.

Tabel 5. Põhitegevuse kulud.

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	15 517659	16 257 277	15 960000	16 243000	16 537000	16 822000
Maksutulud	8 382 483	8 781 447	9 166 000	9 436 000	9 716 000	9 986 000
sh tulumaks	8 001 283	8 365 447	8 750 000	9 020 000	9 300 000	9 570 000
sh maamaks	380 400	415 000	415 000	415 000	415 000	415 000
sh muud maksutulud	800	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	896 827	915 800	934 000	943 000	952 000	962 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	5 781 981	6 100 630	5 400 000	5 404 000	5 409 000	5 414 000
sh tasandusfond	1 547 366	1 418 553	1 420 000	1 420 000	1 420 000	1 420 000
sh toetusfond	3 797 728	3 850 834	3 830 000	3 830 000	3 830 000	3 830 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	436 887	831 243	150 000	154 000	159 000	164 000

Muud tegevustulud	456 368	459 400	460 000	460 000	460 000	460 000
Põhitegevuse tulude muutus	-	5%	-2%	2%	2%	2%

Kõige olulisem tuluallikas on üksikisiku tulumaks, mis moodustab põhitegevuse tuludest ligikaudu poole. Füüsilise isiku tulumaksust laekub valla eelarvesse alates 2020. aastast 11,96%. Üksikisiku tulumaksu laekub palgatuludelt, juriidilise isiku juhtimis- ja kontrollorgani liikmetelt, töövõtulepingute alusel makstavatelt tasudelt, vanemahüvitiselt, töökaotusega seotud hüvitistelt ja muudelt väljamaksetelt. Tulumaksu laekumist mõjutavad muutused maksumaksjate arvus, sissetulekute muutus ja riigi poolt määratud eraldise suurus. Strateegiaperioodil on tulumaksu kasvuks arvestatud 2,9 – 4,6%.

Maamaks on riiklik maks, mis laekub kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Vastavalt maamaksuseaduse § 5 on KOV volikogul õigus kehtestada maamaksuäär vahemikus 0,1 - 2,5% maa maksustamishinnast aastas. 2022. aastal kehtestati volikogus maamaksu määraks maa maksustamishinnast 2,5%, põllumajandussaaduste tootmisel kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa puhul ning teiste sihtotstarvetega maade puhul 2,0%. Maamaksu laekumine on planeeritud eelarvestrateegiasse samal tasemel kui 2022. aastal. Maamaksu osatähtsus põhitegevuse tuludest on ligikaudu 2,5%.

Kaupade ja teenuste müügist saadava tulu struktuur on järgmine:

- laekumised haridusasutuste majandustegevusest (koolid, lasteaiad);
- laekumised kultuuriasutuste majandustegevusest (raamatukogu, kultuurikeskus);
- laekumised elamumajandustegevusest;
- üüri- ja renditulud;
- muud tulud.

Kaupade ja teenuste müügitulu moodustab põhitegevuse tuludest 6% ja strateegias olulist kasvu planeeritud ei ole.

Tasandusfondi koefitsiendid määratakse igal aastal Vabariigi Valitsuse määrusega. Tasandusfondi suurus sõltub elanike arvust, kohaliku omavalitsuse arvestuslikust keskmisest tegevuskulust, tulumaksu laekumisest ja arvestuslikust maamaksust. Tasandusfondi osakaal põhitegevuse tuludest on ligikaudu 9%.

Toetusfondi moodustavad riigi poolt eraldatavad vahendid kohalike teede hoiuks, hariduskuludeks, sotsiaalkuludeks ja -toetusteks. Kõige suurem toetusfondi osa on toetus hariduskuludeks. Toetus on ette nähtud õpetajate, koolijuhtide, tugispetsialistide personalikuludeks, koolituseks, õppevahendite soetamiseks, lasteaiaõpetajate palgatoetuseks, koolilõuna toetuseks, huvihariduse toetamiseks. Sotsiaaltoetused on ette nähtud toimetulekutoetuseks, asendus- ja järelhooldusteenuseks, puuetega lastele abi osutamise toetuseks ning sotsiaaltoetuste ja teenuste osutamiseks. Toetusfondi osatähtsus põhitegevuse tuludest on keskmiselt 23 protsenti. Toetusfondi eraldused täpsustuvad iga eelarveaasta algul ja vastavalt sellele muutuvad ka tegevuskulud.

Muud toetuste real on Kultuuriministeeriumi tegevustoetus raamatukogule.

Muude tegevustulude alla on arvestatud kaevandamisõiguse tasu, vee-erikasutustasu, saastetasu, omanikutulu ja muud. Osakaal põhitegevuse tuludest on ligi 3%.

5. Kulud

Põhitegevuse kuludena kajastatakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFIS-i regulatsioonist antavaid toetusi, personalikulud, majandamiskulud ja muid kulud.

Tabel 6. Põhitegevuse kulud.

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	13 838975	15 620650	15 240000	15 390000	15 745000	16 000000
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 487 660	1 717 627	1 530 000	1 530 000	1 530 000	1 530 000
Muud tegevuskulud	12 351315	13 903023	13 710000	13 860000	14 215000	14 470000
sh personalikulud	8 423 900	8 925 600	9 000 000	9 100 000	9 400 000	9 600 000
sh majandamiskulud	3 925 048	4 827 471	4 550 000	4 600 000	4 650 000	4 700 000
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	60 831	69 574	58 841	36 855	21 221	12 237
sh muud kulud	2 367	149 952	160 000	160 000	165 000	170 000
Põhitegevuse kulude muutus	-	13%	-2%	1%	2%	2%

Põltsamaa valla põhitegevuskuludest on suurima osakaaluga personalikulud, moodustades keskmiselt 59% tegevuskuludest, järgnevad majandamiskulud 30%, antavad toetused 10% ning muud tegevuskulud (reservfond) 1%.

Antavad toetused on planeeritud strateegiaperioodiks 3% kõrgemad, kui 2021. aastal. 2022. aasta 15% tõus on tingitud riigi toetustest energiakriisi leevenduseks ja Ukraina sõjapõgenike abistamiseks. Riigipoolsete toetuste muutudes kajastuvad korrigeeritud summad nii tuludes kui kuludes võrdsena (nt toimetulekutoetus, matusetootus jne).

Personalikulude kasv strateegiaperioodil on planeeritud 1-3 % aastas. See ei sisalda üldhariduskoolide õpetajate palgatõusu, kuna neid summasid pole kajastatud ka toetusfondis. Põltsamaa valla hallatavates asutustes, vallavalituse ametites ning vallavalitsuses on kokku umbes 430 ametikohta. 2022. aastal on tööjõukulud kokku 8,9 miljonit eurot, millest 2,9 miljonit ehk 33% kaetakse sihtrahastuse arvelt (põhiliselt üldhariduskoolide ja osaliselt ka lasteaedade õpetajate töötasud ning maksud nende töötasudelt).

Majanduskulude osas on planeeritud 2021. aastaga võrreldes 16%-line kasv. 2022. aastaga võrreldes on majanduskuludes vähenemine, kuna 2023. aasta eelarves ei kajastu mitmeid ühekordseid sihtrahastuse arvelt tehtavaid kulud, mis on 2022. aasta eelarvesummadesse arvestatud (summas ca 0,8 miljonit eurot).

6. Investeeringutegevus

Investeeringutegevuse rahavoogudes käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFIS-i regulatsioonist järgmisi elemente: 1) põhivara soetus ja müük; 2) põhivara soetuseks saadav ja antav

sihtfinantseerimine; 3) antavad ja tagasilaekuvad laenud; 4) osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus ja müük; 5) finantstulud ja finantskulud.

Eelarvestrateegias kajastatakse investeerimistegevuse eelarveosa olulisemad tegevused ja investeeringud koos kogumaksumuse prognoosi ja võimalike finantseerimisallikatega. Strateegias ei ole kajastatud väiksemamahulisi investeeringuid. Investeeringute finantseerimiseks on võimalik kasutada kolme allikat: omavahendid, laen ja toetused. Üldjuhul nõuavad toetused omaosaluse olemasolu.

Põltsamaa vallas ei vasta omavalitsuse ülesannete maht selleks kasutada olevatele finantsvahenditele. Sellest tulenevalt on reaalne investeerimisvõimekus vajadustele mittevastav ning seetõttu on kujunud investeerimist vajavad objektid. Investeeringute kavandamisel on lähtutud võimalike saadaolevate toetusmeetmete avanemisest ning **prioriteetseks on eelistada investeeringuid, mille teostamiseks on kaasatud toetusraha**. Tabelis 7 on kajastatud 2023-2026 investeeringutel vaid omaosalus, kuid enamik neist on teostatavad vaid juhul, kui õnnestub kaasata välisvahendeid ehk toetusraha. Toetussummasid ei ole investeeringute tabelitesse prognoositud.

Eelarve tulud ja kulud on arvestatud selliselt, et vallal oleks tagatud mingigi investeeringuvõime. Investeerimise võimekus peaks olema selline, et eelarve tulem tagab eelnevalt võetud laenude teenindamise ja uute investeeringute teostumise. Tulenevalt laenude tagasimaksetest ei ole vaba raha piisavalt, et ehitada suuremaid objekte omavahenditest. Investeeringute jaoks tuleb võtta täiendavat laenu või leida teisi võimalusi. Investeerimistegevuse all kavandatakse vahendid laenude intressimakseteks.

Tagasilaekuvate laenude all on kajastatud valla osalusega äriühingule ja sihtasutusele antud laenu tagasimaksed.

Tabel 7. Investeerimistegevus

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Investeerimistegevus kokku	-3 722 789	-4 482 081	-403 800	-704 800	-1 344 800	-1 354 800
Põhivara müük (+)	86 725	335 425	80 000	40 000	30 000	30 000
Põhivara soetus (-)	-2 573 386	-2 026 849	-215 000	-270 000	-1 200 000	-1 200 000
<i>sh projektide omaosalus</i>	-632 870	-926 335	-215 000	-270 000	-1 200 000	-1 200 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	1 940 516	1 100 514	0	0	0	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-1 076 630	-1 249 972	-260 000	-460 000	-160 000	-160 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-20 510	-150 000	0	0	0	0
Tagasilaekuvad laenud (+)	35 000	133 000	135 000	135 000	135 000	135 000
Antavad laenud (-)	-2 070 000	-2 544 199	0	0	0	0
Finantstulud (+)	195	0	200	200	200	200
Finantskulud (-)	-44 698	-80 000	-144 000	-150 000	-150 000	-160 000

Alltoodult on tabelis 8 tehtud valim investeeringuobjektidest, mis on tulenevalt eelarvestrateegia vorminõuetest jagatud ära aastate lõikes. Täiendavalt on ära toodud prioriteetsete investeeringute loend.

Investeeringute elluviimisel lähtutakse põhimõttest, et eelistatakse ja üldjuhul ka teostatakse vaid selliseid investeeringuid, millele on saadud välist toetust (va valla teed ja mõned üksikud objektid). Tehtav investeering peab olema kooskõlas valla strateegiliste arengukava eesmärkidega.

Prioriteetsed investeeringud:

- teede rekonstrueerimine;
- jalgteede ehitamine;
- keskväljaku(te) arendus;
- Lille tänava õppehoonete (sh õpilaskodu) ehitustööd koos köögi laiendusega;
- avalike teenushoonete (sh õppe- ja spordihoonete) parendamine, sh energiatõhusustööd;
- Põltsamaa linnuse arendus;
- Kuningamäe spordi- ja vabaajakeskuse arendus;
- ujula arendustegevused;
- ühisvee- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitustööd (sh Pikknurme, Pajusi);
- hajaasustuse projektide toetamine;
- Puurmani paisu rekonstrueerimine;
- kallasraja arendustegevused;
- eakate teenusmaja ehitustööd;
- kalmistuhooned ehitustööd;
- elamu- ja ettevõtlusalade arendus (planeeringud jm).

Tabel 8. Indikatiivne investeeringute jaotus aastate lõikes koos maksumustega:

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Lossi tn 9 remont (01)	9 897	32 100	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	9 897	32 100	0	0	0	0
Valla teed (04)	1 024 873	1 156 845	200 000	200 000	200 000	200 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	820 747	437 920	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	204 126	718 925	200 000	200 000	200 000	200 000
Kuningamäe arendus (04)	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Põltsamaa linnuse arendus (04)	408 753	460 000	50 000	50 000	50 000	50 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	105 453	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	303 300	460 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Keskväljaku arendus (04)	452 004	93 000	50 000	250 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	272 304	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	179 700	93 000	50 000	250 000	0	0

<i>(omaosalus)</i>						
Digiekraani, Kamari torni omafinantssering (04)	0	40 900	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	40 900	0	0	0	0
Hajaasustuse projekt (04)	166 973	166 972	70 000	70 000	70 000	70 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	80 230	95 498	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	86 743	71 474	70 000	70 000	70 000	70 000
Ülase tänava maa soetus (04)	0	0	0	70 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	0	0	70 000	0	0
Koolibuss (04)	30 000	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	30 000	0	0	0	0	0
Haljastuse tehnika (05)	20 400	25 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	20 400	25 000	0	0	0	0
Tänavavalgustus (jõuluvalgustus) (06)	6 780	10 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	6 780	10 000	0	0	0	0
Kalmistu (06)	14 587	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	14 587	0	0	0	0	0
Veevarustus (06)	20 510	150 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	20 510	150 000	0	0	0	0
Sõpruse Kodu sihtfinantseering (07)	0	200 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	200 000	0	0	0	0
Põltsamaa spordihoone remont (08)	0	50 000	50 000	50 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	50 000	50 000	50 000	0	0
Põltsmaa uue lasteaia mänguväljak (09)	0	200 000	0	0	0	0

<i>sh toetuse arvelt</i>	0	200 000	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	0	0	0	0	0
Puurmani lasteaia renoveerimine (09)	473 750	373 600	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	167 938	318 600	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	305 812	55 000	0	0	0	0
Lille tänava õppehoone remont (09)	750 569	12 496	15 000	0	1 000000	1 000000
<i>sh toetuse arvelt</i>	409 231	12 496	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	341 338	0	15 000	0	1 000000	1 000000
Põltsamaa Gümnaasiumi IKT seadmed (09)	0	24 524	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	24 524	0	0	0	0
Puurmani Mõisakooli küttesüsteem (09)	0	36 504	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	36 504	0	0	0	0
Adavere, Aidu , Lustivere õppehoonete renoveerimine (09)	0	84 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	84 000	0	0	0	0
Õpilaskodu I, II korruse renoveerimise omafinantseering (09)	0	227 880	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	227 880	0	0	0	0
Asendus- ja järelhoolduse korter (10)	43 000	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	43 000	0	0	0	0	0

7. Likviidsete varade muutus

Likviidsed varad kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse tähenduses on raha ja pangakontodel olevad vahendid, rahaturu- ja intressifondide aktsiad ja osakud ning soetatud võlakirjad. Likviidsete varade saldo suurenemine ja vähenemine kajastatakse likviidsete varade

muutuse eelarveosas vastavalt plussi või miinusega. Likviidsete vahendite olemasolu kergendab valla rahavoogude planeerimist ning uute laenukohustuste võtmist kuna vähendab netovõlakoorumust.

Tabel 9.

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	399 586	-1 849 495	80 100	138 200	-92 800	-112 800
Nõuete ja kohustiste saldode muutus kokku (+ /-)	-766 479	-704 041	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 849 967	472	80 572	218 772	125 972	3 172

8. Finantseerimistegevus

Finantseerimistehingud on eelarve põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe katmiseks teostatavad finantstehingud: laenude võtmine ja võetud laenude tagasimaksmine. Võetavate laenude kavandamisel tuleb hoida netovõlakoorumus alla lubatava maksimaalse määra. See võimaldab tagada finantssuutlikkuse tulevaste projektide omafinantseerimiseks.

Tabel 4

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Finantseerimistegevus	3 210 170	2 700 000	-236 100	-10 000	460 000	410 000
Kohustiste võtmine (+)	8 000 000	3 400 000	475 000	730 000	1 360 000	1 360 000
Kohustiste tasumine (-)	-4 789 830	-700 000	-711 100	-740 000	-900 000	-950 000
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	8 144 736	10 834 479	10 539 538	10 492 683	10 931 462	11 329 225
sh üle 1 a perioodiga mittekatkestatav kasutusrent	144 736	134 479	75 638	38 783	17 562	5 325

9. Sõltuvad üksused

Eelarvestrateegia koostatakse kohaliku omavalitsuse arvestusüksusele, kuhu kuuluvad kohalik omavalitsus ja tema sõltuvad üksused. Sõltuvad üksused on raamatupidamise seaduse mõistes kohaliku omavalitsuse üksuse otsese või kaudse valitseva mõju all olevad üksused, kes on saanud kohaliku omavalitsuse üksuselt, riigilt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või eelnimetatud isikute valitseva mõju all olevatelt üksustelt üle poole tuludest või kes on saanud toetust ja renditulu kohaliku omavalitsuse üksustelt ja nende valitseva mõju all olevatelt üksustelt rohkem kui 10 protsenti vastava aasta põhitegevuse tuludest.

Põltsamaa valla sõltuvad üksused:

SA Põltsamaa Tervis

SA Põltsamaa Tervis pakub statsionaarse õendusabi teenust ja alates 2022. aasta septembrist üldhooldusteenust valminud uutes hooldekodu teenusüksuste hoonetes. Hooldekodu teenusüksuste jaoks oli projekti toetus 1 040 000 eurot ning kogumaksumus ca 2,75 miljonit eurot. Projekti omaosaluseks võttis SA laenu ning kaasfinantseeringuna toetas investeeringut Lustivere mõisa müügist saadud 200 000 euroga Põltsamaa vald. 2019. aastal valminud tervisekeskuses tegutsevad perearstid, eriarstid ja kiirabi ning Puurmani tegevuskohas perearst ja hambaravi. Antud investeering tehti samuti toetuse, valla ja SA kaasrahastusel. Investeeringu maksumus oli ca 2,3 miljonit eurot.

Tabel 51.

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	1 126 976	1 150 000	1 663 000	1 674 000	1 685 000	1 696 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	1 084 595	1 210 000	1 574 000	1 585 000	1 585 000	1 596 000
Põhitegevustulem	42 381	-60 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Investeeringustegevus kokku (+/-)	-642 949	-705 899				
Eelarve tulem	-600 568	-765 899	100 000	100 000	100 000	100 000
Finantseerimistegevus (-/+)	521 096	811 956	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	1 014 890	1 826 846	1 726 846	1 626 846	1 526 846	1 426 846
Netovõlakoormus (eurodes)	885 122	1 651 021	1 551 021	1 451 021	1 351 021	1 251 021
Netovõlakoormus (%)	78,5%	143,6%	93,3%	86,7%	80,2%	73,8%

SA Põltsamaa Sport

SA Põltsamaa Sport haldab Põltsamaa linna ja Pisisaare küla spordihooneid ning spordajatise, korraldab Põltsamaa saun-ujula, spordielu ja spordikooli tegevust.

Tabel 6

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	483 204	428 896	437 000	445 000	453 000	462 000
sh saadud tulud kohalikult omavalitsuselt	345 700	330 000	346 000	354 000	362 000	371 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	486 927	428 896	437 000	445 000	453 000	462 000
Põhitegevustulem	-3 723	0	0	0	0	0

Investeeringustegevus kokku (+/-)	0					
Eelarve tulem	-3 723	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Põltsamaa Vallavara OÜ

Põltsamaa Vallavara OÜ põhitegevuseks on valla turismiobjektide (Põltsamaa loss, Kuningamäe ja Kamari puhkealad) ja taristuobjektide (tänavavalgustus, linna keskväljak) arendus ja muuseumi haldamine. Alates 01.01.2020 korraldati ümber Põltsamaa Muuseumi tegevus liites Põltsamaa Muuseumi Põltsamaa Vallavara OÜ-ga. 2020. aastal lõpetati SA Põltsamaa lossi ja parkide arendus tegevus. SA varad ja lepingud anti üle Põltsamaa Vallavara OÜ-le.

Läbi Põltsamaa Vallavara OÜ viiakse ellu valla suurimaid investeringuprojekte, milledeks on saadud kas toetust, sihtfinantseeringut või on vallalt võetud laenu.

Tabel 7

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	318 611	300 349	470 000	475 000	480 000	485 000
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt	204 400	201 269	230 000	230 000	230 000	230 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	468 979	315 324	230 000	235 000	240 000	245 000
Põhitegevustulem	-150 368	-14 975	240 000	240 000	240 000	240 000
Investeeringustegevus kokku (+/-)	-980 152	- 2 544 199				
Eelarve tulem	-1 130 520	-2 559 174	240 000	240 000	240 000	240 000
Finantseerimistegevus (-/+)	2 070 000	2 674 000	-240 000	-240 000	-240 000	-240 000
Netovõlakoormus (eurodes)	1 882 706	4 441 880	4 201 880	3 961 880	3 721 880	3 481 880
Netovõlakoormus (%)	590,9%	1478,9%	894,0%	834,1%	775,4%	717,9%

Tabel 8 Sõltuvad üksused kokku:

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	1 928 791	1 879 245	2 570 000	2 594 000	2 618 000	2 643 000
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt	550 100	531 269	576 000	584 000	592 000	601 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	2 040 501	1 954 220	2 230 000	2 254 000	2 278 000	2 303 000
Põhitegevustulem	-111 710	-74 975	340 000	340 000	340 000	340 000
Investeeringustegevus kokku (+/-)	-1 623 101	-3 250 098	0	0	0	0

Eelarve tulem	-1 734 811	-3 325 073	340 000	340 000	340 000	340 000
Finantseerimistegevus (-/+)	2 591 096	3 356 155	-340 000	-340 000	-340 000	-340 000
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	3 084 890	6 441 045	6 101 045	5 761 045	5 421 045	5 081 045
Sh võlakohustused, mis kajastuvad ka KOV	2 350 000	4 859 199	4 584 199	4 309 199	4 034 199	3 759 199
Netovõlakoormus (eurodes)	2 746 356	6 071 429	5 731 429	5 391 429	5 051 429	4 711 429
Netovõlakoormus (%)	142,4%	323,1%	223,0%	207,8%	192,9%	178,3%

10. Finantsdistsipliini tagamine

Finantsdistsipliini tagamiseks sätestab kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus finantsdistsipliini tagamise meetmed, milleks on kinnipidamine kohaliku omavalitsuse põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja kinnipidamine netovõlakoormuse ülemmäärast.

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe, mille väärtus aruandeaasta lõpu seisuga peab olema null või positiivne. Põhitegevuse tulude ja kulude tasakaalu nõudest kinnipidamise nõue on täidetud. Põhitegevuse tulem on positiivne. Tulemi prognoosil 2023.–2026. aastaks on järgitud eelarve planeerimisel konservatiivset joont. Positiivne põhitegevuse tulem on saavutatav vaid kulude kokkuhoiuga. Põhitegevuse kulusid vähendavate meetmetena on vallas toimunud valla hallatavate asutuste reorganiseerimine ja struktuuride optimeerimine. Põhitegevuse tulem peaks katma võetud laenukohustuste tasumise ja lisaks võiks jääda vahendeid investeeringute teostamiseks. Kohaliku omavalitsuse üksuste finantsautonoomiat piirab keskvalitsuse poliitika. Eelkõige on probleemiks, et omavalitsused saavad mõjutada vaid väikest osa oma tuludest, nende võimalused ise tulu teenida on piiratud ning vahendid jagunevad omavalitsuste vahel ebaühtlaselt.

Netovõlakoormus on võlakohustuste ja likviidsete varade suunamata jäägi vahe. Netovõlakoormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude 10-kordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat. Kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude 10-kordne vahe on väiksem kui 80% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda kuni 80% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

2025. aastal on netovõlakoormuse ülempiir 75% põhitegevuse tuludest.

2022. a eelarve eeldatava täitmise kohaselt jääb valla netovõlakoormuseks 66,6% ehk ca 10,8 miljonit eurot. Võetud laenu kaasabil on aastatel 2018-2022 tehtud palju olulisi ja suuri investeeringuid, sh

- ehitatud uus lasteaed (maksumusega 5,2 milj EUR);
- teostatud teede investeeringuid (5 a jooksul üle 6 miljoni EUR);
- renoveeritud õppehooneid (üle 1 miljoni EUR);
- uuendatud tänavavalgustust (ca 2,3 miljonit EUR);
- parendatud ühisveevärki- ja kanalisatsiooni (ca 3,3 miljonit EUR);
- rajatud tervisekeskus (ca 2,3 miljonit EUR);
- rajatud uus hooldekodu (ca 2,7 miljonit eurot);
- renoveeritud Põltsamaa linnust (üle 3 miljoni EUR);
- rajatud Kamari veelauakeskus (ca 2 miljonit EUR);
- uuendatud Põltsamaa keskväljakut (ca 750 000 EUR)
- jpm väiksemaid ja suuremaid investeeringuid.

2018-2022 aasta investeeringute maht on olnud ligi 30 miljonit eurot, millest valla poolne omaosalus on olnud ca 12 miljonit eurot.

Tabel 9

	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	15 517 659	16 257 277	15 960 000	16 243 000	16 537 000	16 822 000
Põhitegevuse kulud kokku	13 838 975	15 620 650	15 240 000	15 390 000	15 745 000	16 000 000
Põhitegevuse tulem	1 678 683	636 627	720 000	853 000	792 000	822 000
Investeeringustegevus kokku	-3 722 789	-4 482 081	-403 800	-704 800	-1 344 800	-1 354 800
Eelarve tulem	-2 044 105	-3 845 454	316 200	148 200	-552 800	-532 800
Finantseerimistegevus	3 210 170	2 700 000	-236 100	-10 000	460 000	410 000
Kohustiste võtmine (+)	8 000 000	3 400 000	475 000	730 000	1 360 000	1 360 000
Kohustiste tasumine (-)	-4 789 830	-700 000	-711 100	-740 000	-900 000	-950 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	399 586	-1 849 495	80 100	138 200	-92 800	-122 800
Nõuete ja kohustiste saldode muutus kokku (+/-)	-766 479	-704 041	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 849 967	472	80 572	218 772	125 972	3 172
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	8 144 736	10 834 479	10 539 538	10 492 683	10 931 462	11 329 225
Netovõlakoormus (eurodes)	6 294 769	10 834 007	10 458 966	10 273 911	10 805 490	11 326 053
Netovõlakoormus (%)	40,6%	66,6%	65,5%	63,3%	65,3%	67,3%
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	15 517 659	13 005 822	12 768 000	12 994 400	12 402 750	11 775 400
Netovõlakoormuse individuaalne ülemäär (%)	100,0%	80,0%	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	9 222 890	2 171 815	2 309 034	2 720 489	1 597 260	449 347

11. Tundlikkuse analüüs

Põltsamaa valla eelarvestrateegia on koostatud konservatiivsuse printsiibist lähtuvalt. Teatud tõenäosusega võivad aga ilmnedä sündmused, mis parandavad või halvendavad kohaliku omavalitsuse finantspositsiooni baas-stsenaariumiga võrreldes. Isegi mõne protsendiline muutus tuludes või kuludes mõjutab oluliselt eelarve võimalusi.

Kõige olulisem ja samas kõige raskemini prognoositav tululiik on iga omavalitsuse jaoks üksikisiku tulumaks. Tulumaks moodustab põhitegevuse tuludest ca 50 protsenti. Ühe tululiigi nii suur osatähtsus tähendab ka suuremat riski tulude laekumisele. Valla tulude jaoks on risk ka see, kui riik muudab tulude laekumist reguleerivaid seadusi. Füüsilise isiku tulumaksu laekumise riski maandab osaliselt riigi eelarvest tasandusfondi eraldise muutus.

Eelarve on tundlik väliskeskkonnast tulenevatele muutustele: tulude võimalik vähenemine majanduslangusest või vananevast rahvastikust, samuti suur määramatus energiahindades ja Venemaa ettearvamatus sõjas Lääne väärtuste vastu. Siit võib põhitegevuse kulude ja investeeringute planeerimisel tekkida vajadus vähemolulisi tegevusi edasi lükata. Suure laenukoormuse tõttu omab mõju ka intressimäärade tõus.

Põhitegevuse tulude madal kasv aastas ei võimalda kõiki vajaminevaid tegevusi teha. Püsib vajadus jätkata kuludega struktuuri ülevaatamist. Tulude laekumise plaan eeldab stabiilset keskkonda, kohaliku omavalitsuse kohustuste ja võimaluste ülevaatamist ning vajadusel kolmanda sektori ning ettevõtjate kaasamist protsessidesse, mis ei ole otsene valla kohustus seaduse järgi. Kui ei lahendata ruumiplaane (vanad hooned, KOKSist lähtuvalt ebavajalikud hooned jne), tekivad lisakulud kinnisvara haldamiseks. Et vajadusi rahuldada võib surve alla sattuda netovõlakooormus. See tähendab, et lubatud 80 protsendi piirides püsimiseks oleks põhitegevuse kulude või investeeringute kärpimine möödapääsmatu.

12. Kokkuvõte

Eelarvestrateegias on antud ülevaade Põltsamaa valla eelarve tuludest, kuludest, investeerimis- ja finantseerimistegevusest aastatel 2023-2026 ning koostatud prognoosid nelja eelseisva aasta kohta. Eelarvestrateegia on struktureeritud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses sätestatule.

Põltsamaa vald peab strateegiaperioodil kinni omavalitsustele riigi poolt kehtestatud finantsdistsipliini tagamise meetmetest – kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja netovõlakooormuse ülemmäärast. Võimalik on teha järgneval neljal aastal valla arenguks väheseid vajalikke investeeringuid ja pakkuda teenuseid.

Samas on strateegiaperioodil raske saavutada põhitegevuse tulemit, mis oleks piisav laenuteenindamise tagamiseks. Laenude teenindamiseks vajalik põhitegevuse tulemi on võimalik saavutada vaid põhitegevuse kulude kokkuhoiu arvelt. Samuti puudub vallal omafinantseerimise võimekus ning investeeringud saab teha vaid toetuste ja laenude kaasabil. Seega on eelsitatud välisrahastusega investeeringud. Eelarve on tundlik väliskeskkonnast tulenevatele mõjuteguritele, eelkõige energiahindade tõusule ja tulude võimalikule vähenemisele ning maksumaksjate arvu kahanemisele. Suure laenukoormuse tõttu omab mõju ka intressimäärade tõus.